PRAWO AUTORSKIE W BIBLIOTECE

Obowiązujące w Polsce przepisy prawa autorskiego (Ustawa z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych), a szczególnie zmiany w polskim prawie autorskim spowodowane nowelizacją obowiązującą od 1 maja 2004 roku wzbudziły wiele wątpliwości dotyczących prowadzonej przez biblioteki działalności. Chodzi tu przede wszystkim o to, czy biblioteki mogą kopiować i przekazywać zamówione przez czytelników fragmenty książek oraz artykuły z czasopism głównie naukowych, czy mogą nieodpłatnie udostępniać filmy i nagrania dźwiękowe znajdujące się w ich zbiorach, czy wszystkie utwory znajdujące się w zbiorach biblioteki mogą być – z punktu widzenia prawa autorskiego – legalnie wypożyczane.

Każdy podmiot może – w zasadzie – bez przeszkód i ograniczeń reprodukować i rozpowszechniać wytwory niematerialne nie objęte ochroną prawa autorskiego:

a) ze względu na brak cech twórczości (np. rutynowa fotografia, proste opracowanie dokumentacyjne),

b) ze względu na wyraźne wyłączenie przepisem ustawy (np. akt normatywny, opublikowany opis patentowy, urzędowy dokument),

c) ze względu na upływ czasu ochrony lub fakt, iż prawa autorskie nigdy nie powstały (np. zabytki piśmiennictwa średniowiecznego).

d) proste informacje prasowe (np. informacje o wypadkach, prognoza pogody, kursy walut).

Ewentualne ograniczenia w powyższym zakresie związane być mogą jedynie z możliwością naruszania dóbr osobistych przedstawionych w tych utworach osób.

Natomiast zasadą prawa autorskiego jest to, że wszelkie formy zwielokrotniania i rozpowszechniania chronionych utworów wymagają zezwolenia ze strony uprawnionego (twórcy lub jego następcy prawnego).

Ustawodawca zdaje sobie sprawę, że bezwzględny obowiązek uzyskiwania zgody autora na każdorazowe korzystanie z utworu oraz uiszczenie stosownego wynagrodzenia byłby nie tylko nieprzestrzegany, ale również niemożliwy do kontrolowania i egzekwowania.

Aby nie tworzyć prawa martwego i jednocześnie zachować właściwą równowagę między prywatnym interesem twórców a interesem publicznym wprowadzono pewne ograniczenia w zakresie monopolu autorskiego. Ograniczenia te zawarte są w przepisach mówiących o dozwolonym użytku – osobistym i publicznym. Stąd w art. 23 ustawy w ramach dozwolonego użytku prywatnego (osobistego), czytamy przepis, który stwierdza, iż „bez zezwolenia twórcy można nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego…"

Mając to na uwadze można stwierdzić, że użytkownik biblioteki może dla swoich osobistych potrzeb reprodukować udostępnione mu, rozpowszechnione utwory. Może on nawet w całości skopiować wypożyczoną mu książkę. To czy kopia taka zostanie sporządzona w budynku biblioteki, czy poza nim, nie ma tu znaczenia. Funkcjonowanie w bibliotekach punktów kserograficznych nie może być traktowane jako naruszenie postanowień ustawy o prawie autorskim.

Dozwolony użytek publiczny obejmuje m. in. prawo przedruku, prawo cytatu oraz specjalne uprawnienia bibliotek, archiwów i szkół.

Art. 28 ustawy o prawie autorskim przyznaje bibliotekom dwa przywileje. Jeden dotyczy nieodpłatnego udostępniania egzemplarzy ze swoich zbiorów. Drugi pozwala na „sporządzanie lub zlecenie sporządzania pojedynczych egzemplarzy utworów opublikowanych, niedostępnych w handlu – w celu uzupełniania, ochrony własnych zbiorów i nieodpłatnego ich udostępniania".

Pracownicy bibliotek nie naruszają praw twórców, ale są świadomymi popularyzatorami ich dzieł.

Opracowała:

Jolanta Pietruszka

Bibliografia:

Howorka Bolesław, Prawo autorskie w działalności bibliotekarskiej, Warszawa 1997

www.oeiizk.edu.pl